

Učiteljski Tovariš

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Srebrna palica. — Organizacija učiteljstva. — Učitelj in duhovnik. — Učiteljski pravnik. — Rešetar: Zmes. — Kritični glasovi. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Šiba in druge telesne kazni v zgodovini šolske discipline. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva. — Listnica upravnitva.

Srebrna palica.

Ljudski šoli je naloga, otroke npravno-pobožno vzgajati, jim razvijati duševne moči, jih oskrbovati s potrebnimi znanostmi in zvedenostmi v nadaljnje izobraževanje za življenje in dajati jim pravo podstavo, da bodo enkrat vrli ljudje in državljani.

Tako govori § 1. zakona z dne 14. vel. travna 1869. leta, drž. zak. štev. 62, ki določa namen in uredbo ljudskih šol. Da smo ga postavili na čelo tem vrsticam, je vzrok ta, ker smo se namenili, da odgovorimo na kratko sestavku, ki ga je objavil presvetli knez in škof ljubljanski v zadnjem škofijskem listu — kakor pravi „Slovenec“ z dne 8. t. m. — zlasti gg. učiteljem v preudarek.

Ko smo prebrali to škofovo pismo, smo dobili naj-nepovoljniji vtisk. Dobili smo vtisk, da hoče njega knezoškofova milost z visoko zavzdignjeno svojo srebrno pastirsko palico razbiti naš ljudskošolski zakon ter pritirati vse slovensko učiteljstvo pod svojo oblast in nas napraviti od milosti in nemilosti duhovščine tako odvisne, kakor smo bili v dobi konkordata pred letom 1868.

Ta želja, ta po vseobsežni vladi, po neomejnem gospodstvu nad vsem, kar je na zemlji, hrepeneča želja ljubljanskega vladike je v omenjenem njegovem pismu tako jasno in tako brezobzirno izražena, da izziva odločen ugovor in odpor njegovi nakani, ki nas hoče zaslužniti, nam ugrabiti še to trohico svobode, ki jo imamo, ter zadušiti našo započeto akcijo, ki nas dovaja do popolne samosvojesti, do katere nas mora končno dovesti, ker se giblje vse naše delovanje v mejah onih državnih zakonov, ki so dvignili naše ljudsko šolstvo na ono stopnjo napredka, na kateri stoji danes, ki so dali tudi učiteljstvu svoboščine in pravice, katere — pač z velikanskim svojim trudom in naporom — uživa danes!

Zgoraj citirani paragraf označuje dovolj jasno namen in smoter ljudske šole. Menda ga ni učitelja, ki bi si ga tolmačil drugače, nego si ga more tolmačiti razsodna pamet, ki ne išče zlobnega duha tam, kjer vlada blagi duh. „Ljudski šoli je naloga, otroke npravno-pobožno vzgajati...“ Pred vsem poudarjamo, da zahteva državni šolski zakon najprej vzgojo, potlej šele pouk, torej hoče, da se v šoli prva upošteva duša otrokova, potlej šele njegov razum. In kakšna bodi npravna vzgoja, če ne npravna? In kakšna bodi pobožna vzgoja, če ne pobožna? Ali ni taka vzgoja vredna spoštovanja in lju-

bezni ljubljanskega škofa? Ali ji mora ugovarjati, ker se popolnoma zлага z zahtevami one cerkve, katere poglavarstva član je njega presvetlost, ako nima ob tem drugih, neplemenitih namenov? Komur je dana oblast, ta jo hoče razširiti in dajati okušati svojo moč tudi tistim, do katerih nima oblasti!

Citirani § 1. je torej v kratkem naš program, katerega se oklepamo z vso dušo pri vzgoji in pouku slovenske mladine. Ne bojte se! Država skrbno pazi, da ga učiteljstvo izvršuje, in če bi ga ne, za to bi skrbeli že naši neprijatelji bodisi posvetnega ali duhovskega stanu, da bi vsakdo bridko občutil trdo roko višje šolske gosposke!

A mi smo pisali že dne 1. rožnika 1898. l., katere besede smo ponavljali lansko leto, ko smo odgovarjali trdim in nepravničnim — da ne rabimo drugega izraza — besedam pastirskega lista ljubljanskega škofa, ki so ga brali po cerkvah, domovih pravičnega Boga, dne 15. vinotoka 1899. leta, katere smo primorani zopet danes klicati v spomin knezu in škofu Antonu Bonaventuri, da jih presodi, primerja našemu delovanju ter potem kot svečenik, ki mora goreti za resnico in pravico, po njih sodi naše delovanje, katero nam jih je zbudilo in izsililo na papir: „Mnogokrat smo že poudarjali, da deluje slovensko učiteljstvo v tem smislu, po besedah, ki smo jih zapisali v svojem listu dne 1. prosinca 1897. l.: „Katoliški učitelj poučuj katoliške otroke; pouk se pričinja in končavaj z molitvijo ter bodi prešinjen z duhom naše sv. vere.“

Poslušajte dalje, presvetli naš pastir!

„Ne delamo tako samo zategadelj, ker nam že zakon ukazuje vzgajati mladino versko-npravno, temveč delamo tako iz prepričanja, da ni človeku v trdem življenjskem boju boljše opore, varnejšega zaščita in slajše utehe, nego mu je vera, ki smo jo podedovali po svojih dedih, ki smo se je učili od svojih učiteljev, do katere so nam vcepljali najgloblje spoštovanje, najčistejšo ljubezen. Slovenski učitelj uporablja vsako priliko, da zbujajo v otroških srcih ljubezen do Boga in do tega, kar je ustvaril...“

Taki grešniki smo, in knezoškof ljubljanski nam ne da odveze! Vsi dokazi o naši nedolžnosti so bob ob steno, in ti trenutki, ki nam begajo v večnost ob pisanju teh vrstic, se nam zde izgubljeni, ker takim predsodkom in taki zaslepljenosti ni moči odpreti oči. Vendar pa pišemo, da bodo izprevideli treznomisliči ljudje, kako težko stališče

imamo napredni slovenski učitelji, ko moramo svoje pošteno in srečno delovanje zagovarjati nasproti možu, ki ga je razsvetlil sv. Duh, ko moramo govoriti nevstransko besedo zatorej, da nam ne zbudi klerikalizem sovražnikov med onimi sloji našega naroda, katerim je v prvi vrsti namenjena ljudska šola.

Povemo tu jasno besedo: Ko bi ne imeli trdega verskega prepričanja, bi ga nam ne dali ljudje, ki se s škofovsko kapo na glavi in s srebrno palico v roki tako zaganjajo v nas ter nam hočejo iztrgati iz rok šolo, za katero smo in s katero smo, ki nas hočejo pritirati v ono dobo nazaj, ko je bil učitelj vse prej nego učitelj.

Za Boga svetega, kaj pa smo vendar in čemu smo vendar in kaj je vendar našega, če ne šola? Ali smo samo hlapci, ki naj služimo, a ničesar ne uživamo? Po svobodi hrepenimo, zanjo gorimo in zanjo se žrtvujemo. — Žrtvujemo se radi za svobodno šolo, ki se razvija po zdravih zakonih in donašaj slovenskemu narodu lep in obilen sad!

Ali mislite, da bi brez iskrenega in globokega prepričanja delali in — to bodi rečeno brez vsake samohvale! — tudi storili toliko spričo bednega svojega gmotnega stanja za prosih in povzdigo duševnega napredka slovenskega naroda? Naše moči bi že davno opešale, in mi bi bili suhe mumije, ki so žalosten ostanek slavne preteklosti. A mi bi bili slavno padli junaki, boreči se proti vseoblastnemu sovražniku za svoje principe in ideale!

Smoter škofovega hrepenenja označuje ta-le odstavek iz njegovega lista, ki ga ponatiskujemo tu ad perpetuam memoriam: „... kakor v družini, tako mora tudi v šoli cerkev imeti prav poseben vpliv in sicer na vse šolsko delovanje; mogoče ji mora biti dobiti si prepričanje, da se v šoli dela in vzgaja v njenem duhu, točno po naukih Jezusovih; mogoče ji mora biti, dobiti si prepričanje, da vsa vzgoja namerava otroke pripeljati k Bogu, k Jezusu, srce njihovo nagniti na krščansko življenje, napolniti s krščanskim duhom. Zato mora vedeti, kake so knjige, kaki učitelji, kako oni vzgajajo; mora vedeti, da se v šoli ne ruši, kar je ona sezidala po stariših, ne ruši delo Jezusovega odrešenja.

To so splošna načela. Kako bo pa cerkev konkretno to od Boga ji dano nalogo izvrševala? Mora se s posvetno vlado dogovoriti in ž njo odločiti tak način, da se ji pravica ne prikrati. Cerkev rada odjenjuje; bistvenih pravic ne more izdati, odjenja pa do najskrajnejših mej. Poglejmo, s čim se je pri nas cerkev zadovoljila. Za Avstrijo je pred šolskim zakonom z dne 25. maja 1868, 26. marca, 14. maja 1869 veljal konkordat, kjer se je glasila točka V.:

„Ves poduk katoliških otrok bo v vseh šolah javnih in zasebnih skladen z naukom katoliške vere; škofje bodo pa po sebi lastni pastirski dolžnosti in nalogi vodili versko vzgojo otrok v vseh javnih in zasebnih šolah in bodo marljivo pazili, da se v noben učni predmet ne vrine kaj tacega, kar bi se protivilo katoliški veri in nravnemu življenju“; točka VIII. pa tako-le: „Vsi učitelji v šolah za katoličane bodo pod cerkvenim nadzorstvom. Nadzornike cerkvene pokrajine bo Njegovo veličanstvo po predlogu škofov imenovalo... Vera in nravnost pozvanega učitelja mora biti neomadeževana; kdor bi s prave poti zabredel, se bo odstavil.“

S temi od papeža in cesarja potrjenimi določbami se je bistveno in naravno pravo cerkve priznalo in za-

varovalo. — Ne gre se torej tu za kako gospodstvo in hlapčevanje,* ampak za mesto, katero šola kot taka po svoji naravi zavzema. Kakor vsako drevo in vsaka bilka najlepše raste, cvete in sad rodi, ako je v zemlji in v obnebu njeni naravi prikladnem, drugače pa gine, tako tudi šola. Ako se odtrga iz mesta nji po naravi in nalogi odločenega, mora škodo trpeti in to ravno glede prve njene naloge, namreč glede krščanske vzgoje.

Ne gre se za kako gospodovanje, četudi cerkev hoče imeti nekako (!) nadzorstvo nad vzgojitelji. O saj vsa šolska vzgoja zavisi od vzgojiteljeve osebe, zato mora cerkev imeti poroštvo, da so v katoliški šoli res katoliški, nraveni možje. Ker kako bi mogel katoliške stariše pri vzgoji njihovih katoliških otrok nadomestovati mož nekatoliškega prepričanja in slabega življenja?“

Dixi, episcopo!

Zdaj pa govorimo mi! Vzemite v roke, presvetli, naše šolske knjige in jih prebirajte s pridom! — Ali ni resnično, kar smo pisali zgoraj imenovanega dne? Čujmo!

„Ni predmeta v ljudski šoli, s katerim bi se ne dalo spajati ljubezni in občudovanja do veličja božjega. Od jezikovnega pouka do spisja, od prirodoslovja do zemljepisja in zgodovine — vseskozi se previja tanka nit verskih čutil, ki so toliko tesno nanizana drugo ob drugem, da nam kažejo sedanjost ljudsko šolo v pravi verski luči... Poleg domoljubja je ljubezen do Boga in Njegovih del glavni steber, na katerem sloni zdrava in prava vzgoja človeštva. Besede, ki jih je zapisal pokojni Andrej Praprotnik že pred 30. leti: „Šola se združuje v vsem in povsod s pravim cerkvenim duhom“ — te besede so resnične še danes, in po krivici bi sodil naše učiteljstvo oni, ki bi trdil, da stavimo zid med cerkev in šolo.“

In sedaj čujmo, kako je zaostрил dr. Jeglič svojo srebrno palico:

„Drago nam pa ni, ako učitelji nočejo priznati pravic, katere ima cerkev do šole, in novo šolo najbolj proslavljajo prav zato, ker je ona cerkvi krivična; drago nam ni, ako učitelji sami hočejo šolo popolnoma odtegniti vplivu cerkve Jezusove, zahtevajoči svobodno šolo, podobni sinu, ki noče nad seboj priznati naravnih pravic očeta in matere, ampak hoče svobodo brez njih in proti njim; drago nam ni, ako iščejo svojo čast in ugled v tem osvobojenju od cerkve, v neki napetosti do duhovskega stanu, v nekem begu od cerkvenih opravil; drago nam ni, ako se čuje, da marsikateri učitelji širijo med ljudstvom ono pogubno svobodomiselnost, ki v svojem jedru ni nič drugega, kakor odpor proti gospodstvu samega Boga; drago nam ni, ako ta vzgojni nalogi, zato pa tudi šoli sami pogubni duh preveva strokovne učiteljske liste,**) ter se po listih prenaša in vsaja v srca učiteljev, vzgojiteljev samih.“

Tako je! — Prijatelji, ali se še poznamo? Naše črne duše jokajo spokorne solze! — Ali prepričani smo, da bomo čuli kmalu, kmalu, da je vse to, kar smo pisali, hinavstvo in golo liberalstvo in da je treba razgnati to brezversko jato brezverskih učiteljev. Govorili bodo trbanti njega presvetlosti, a tudi mi imamo še nekoliko besed!

*) Za kaj pa drugega? Uredn.

**) Imenujte te liste! Nas ni strah! Uredn.